

(som i 1954 af stadstrådgårdsm. *Carl Fredby* omdannedes til urnelund) og i skogskyrkogården i *Jönköping*. Begge steder føler man sig blandt de vældige, røde og ranke fyrrestammer, som var man i en domkirke.

Her er intet gjort for at »trolla bort de dystra tankarna«. Men her tjener dog alt til at løfte tankerne op i et højere plan (netop som *Gösta Reuterswård* selv udtrykker det) mod renhed, liv, evighed.

*Tunabygdens* krematorium bør ikke give impulser til lignende plantninger ved krematorier andre steder. Det vil derimod (efter beskrivelsen) kunne gøre nytte i een henseende: som eksempel på, hvordan plantning omkring et krematorium helst *ikke* skal være.

Et sådant eksempel behøver vi dog iøvrigt ikke at tage helt til Stora Tuna for at finde. Også herhjemme ynder man her og der at »pynte op« ved kirkegårdens indgang eller omkring kapel og krematorium, — dels med brogede eller

stærktfarvede tæppebete og dels med andre lignende knaldeffekter.

Man har mistanke om, at det, hvor det gøres, mindre skyldes ærlig overbevisning om det rigtige heri end et ønske om at tilfredsstille det brede publikums krav om »noget pænt« og fordi man ser det andre steder, f. eks. i privathaver, offentlige lystanlæg og endnu flere steder, hvor det kan være berettiget.

Det vil altid være farligt at lade sig friste til at gå på akkord. Resultatet vil, når alt kommer til alt, næppe blive til glæde hverken for plantøren eller for det store publikum, som sikkert oftere, end man tror, kan se, hvad der er smukt og rigtigt, men blot ikke i stand til på forhånd at sige, hvordan det skal gøres.

Fremfor håbet om, at det foran fremdragne eksempel vil danne skole, bør sættes håbet om, at kirkegårdsplantører vil arbejde på grundlag af ansvarsbevidsthed, ærlighed, omtanke og forståelse af netop dette arbejdes (kirkegårdens) særlige karakter. —

## Om mindelys på kirkegårdenes grave

Under al den ufred og ufordragelighed, som hersker i vor verden, har vi lov at glædes over, at der dog er noget, man kan være *fælles* om, og at skrankerne *undertiden* ikke er større, end at man trøstigt kan overskride dem. Til dette hører blandt andet dette, at man ikke behøver at blive forkættet, hvis man overfører en katolsk skik til protestantisk praxis. Således med katolikernes mindelys, der nu også tændes på en mængde ikke-katolikers grave, — en skik, der vel er ny, men som sikkert vil brede sig — sådan som det er skildret af overgartner *Henry E. Nielsen* i VK. XVIII s. 85.

At man kan ha sine overvejelser, før man sætter mindelys ud på en nordisk grav i novembers tåge til *allehelgensdag* eller i vinterens mørke til *julehøjtiden*, er forståeligt. Nøgterne betragtninger hvisker let i øret, at lyset hurtigt vil blive blæst ud af den kolde vind, eller at regn vil dræbe flammen. Men blomsterne, som vi sætter ud, visner jo også, — vi undlader da ikke derfor at plante dem på graven, eller lægge dem på kisten, — så lidt som vi undværer dem ved anden lejlighed, i glæde og i sorg. Som blomsterne har

deres kortvarige *mission*, har også *de levende lys* det.

Men der er iøvrigt *råd* for de kalamiteter, der hefter sig til de levende lys' flammer i det fri, katolikkerne har gjort det, og hinsides sundet har man også fundet ud af, at disse lys skal skærmes. Ved et par besøg på *Malmö Östra* blev det bemærket ifjor, og kameraet fæstnede nogle af dem på sin film — 4 eksempler vises her. Disse lygter kan være mere eller mindre gode, og af disse er den, der vises som et glas yderst tilhøjre og bærer en indskrift, absolut ikke af dem, der må regnes til de vellykkede, mens de andre i hvert fald nok kan gå an, ja mere end det.

Folk, som har gravene, sætter disse lygter med tændte lys ud om efteråret eller til jul og tænder dem ved de lejligheder, hvor der er grund dertil, dels de allerede nævnte dage, dels ved fødsels- og dødsdage eller andre mindedage. I nogle tilfælde er det vist en organisation, som besørger dette. Og når så vinteren er gået, tages de bort igen — så har de gjort *deres* gerning, at beskytte flammerne mod regn og blæst, at holde ilden vedlige.



Fig. 32—35.  
Lygter for mindelys  
på gravsteder.  
Foto: J. Th. 1956.

Det er iøvrigt ganske ejendommeligt at bemærke, at *inde* i hjemmet bag de beskyttende vægge er det de elektriske lys, der dominerer julegranen, der tændes tidligt i december og som brænder langt ind i det ny år, når trettendejuledagen melder sig (vort helligtrekonger), mens det *ude* ved de dodes sidste jordiske boliger er de levende lys, der kræver beskyttelse, som bliver anvendt — sådan inkonsekvens kender vi også andetsteds. Men lad os endelig ikke tænke os den dag, da *også kirkegårdens* mindelys bliver elektrificeret, — for så får man da endnu en grund mere til at sætte skel mellem civilisation og kultur. —

Det forekommer os, at skikken med udsættelse af mindelys (beskyttede eller ikke beskyttede) på kirkegårdenes grave er et motiv, der fortjener *opmærksomhed*, og som bør stimuleres af kirkegårdsmyndigheder og kirkegårdsadministrationerne. Især finder vi, at hvis denne skik samtidig kan fremme de *personlige* besøg på kirkegården, vil det være godt — for »kirkegårdskultur«, der *kun* giver sig udslag i, at man telefonisk hos kirkegården bestiller så og så mange blomster til højtid- og mindedage samt permanent vedligeholdelse, årlig grandækning plus måske nogle mindelys til allehelgensaften og juleaften o.s.v., og derefter årligt *betaler en regning*, — ja det har nu *ikke* ret meget med kultur at gøre, og det er i hvert fald ikke en *hjertets* kultur. Der *må* være noget personligt, — og det skal være endog meget vægtige årsager, der forhindrer selv den travle forretningsmand eller husmo-

deren med de mange småbørn til ikke flere gange om året personligt at gøre sig et ærinde på kirkegården, for der at samle tankerne i tak om det, der engang var givet En, og hvem man måske skylder selve det, at man er et levende menneske. —

Og lad os tilføje: *Eet* mindelys på en grav giver et fint motiv med drag både af noget ædelt, lutrende og smukt, — tilige giver det en kontakt bagud til fortidig anvendelse af levende lys i almuehjem eller højenloftssale. Kommer der *to* lys, bliver motivet *ikke forstærket*, men det bliver tværtimod forflygtiget, — og sættes disse to lys så i lygter, kommer ideassociationen fra en hestevogn, en bil eller en entredør strax frem — og kommer der endnu flere lys på den enkelte grav, ja så er det *illumination* med et Tivoli i tankerne, og ikke kirkegård. —

Derfor er det meget vigtigt, at denne smukke skik fra begyndelsen holdes i tøjlerne gennem en vis beskeden anvendelse og beherskelse — og det bør *ikke* gå med denne, som det er gået med mangen granpyntning, at den udarter sig til, at kirkegårdsgartnerne muntre sig med at lave »broderede« mønstre og motiver af et broget mangfoldighed. Det er som også anført side 32 noget, der er ført ud i en form for »kultur«, som virker udfordrende på den gode smag, og det *må aldrig* være sådan, at gartneren, som udfører det, har ment at have ligeså megen ret til at modellere på et gravsted som skulptøren i ler, konditoren i dejg eller damefrisøren i hårabejde — for der *er* nu engangen forskel, og der *må* være en kant. —